

Marek Świeca

Wartości humanistyczne wyzwaniem dla edukacji

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 8, 199-202

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK ŚWIECA

Wartości humanistyczne wyzwaniem dla edukacji

I. Wojnar, „*Humanistyczne intencje edukacji*”, Warszawa 2000, s. 315

Książka Ireny Wojnar „*Humanistyczne intencje edukacji*” jest zbiorem artykułów i referatów, powstałych w ostatniej dekadzie. Teksty mają wspólną intencję obrony edukacji humanistycznej. Współczesne rozumienie humanizmu afirmuje najwyższą wartość człowieka, jego dobro, szczęście oraz rozwój ujmowany pod kątem samorealizacji w łączności z życiem społecznym. B. Suchodolski pisał, iż humanizm jest

próbą odpowiedzi na pytanie o sens ludzkiego życia, określenia zadań ludzkiego działania w tym świecie, w którym żyją, jest miarą ludzkiej odpowiedzialności za czyny podjęte lub zaniechane w stosunkach między ludźmi i w społeczeństwie, jest więc głosem sumienia czuwającego nad ludzką wspólnotą (Suchodolski, 1988).

Profesor I. Wojnar, wieloletni współpracownik B. Suchodolskiego, wspólnie z nim tworzyła podwaliny polskiej pedagogiki humanistycznej. Ich zdaniem edukacja w zbyt słabym stopniu uwzględniała fakt, że każdy człowiek, niezależnie od uwarunkowań i powiązań społecznych, jest istotą jedyną i niepowtarzalną, a więc często rozmięta się z potrzebami konkretnych jednostek oczekujących w równym stopniu na wiedzę, co pomoc w wyborze osobistej drogi życia. Tworzenie obrazu człowieka a nie nastawienie na przyswojenie zasobu wiedzy jest przejawem humanizacji szkolnego kształcenia. Pedagogika humanistyczna ulega systematycznemu rozszerzeniu w kierunku nowych zobowiązań. Obejmują one nowe treści i działania zarówno wobec istot ludzkich, w kręgu społecznych wspólnot i jednostkowych tożsamości, jak też wobec rzeczywistości obiektywnej, która w coraz większym stopniu jest rzeczywistością kreowaną przez człowieka, „ludzkim światem”, którego oblicze wszakże nabiera coraz więcej cech nieludzkich (Woj-

nar 2000). Szacunek dla osobowej tożsamości i indywidualnie określonych stylów życia zakłada uwzględnienie w procesach edukacyjnych ekspresyjnego i twórczego wymiaru ludzkiego życia. Ekspresyjność umożliwia osobisty stosunek do świata i znajduje uzupełnienie w postawie otwarcia na innego człowieka, na porozumieniu z nim. Poprzez twórczą aktywność wzbogacamy siebie, rozwijając wrażliwość na zjawiska rzeczywistości zewnętrznej i ludzkich przeżyć. Chodzi o koncepcję twórczości jako postawy z uwzględnieniem zagadnienia międzyludzkiego komunikowania. Odczuwane realia świata zdominowane przez agresję i okrucieństwo skłaniają do poszukiwania ratunku dla altruizmu, wzniosłości i szlachetności, idei trwałych i niezmiennych będących synonimem wartości humanistycznych (Wojnar 2000). Szkole potrzebny jest taki kontekst edukacji, który buduje stosunek człowieka do człowieka. Nie może szkoła pomijać zagadnień odnoszących się do współczesnego życia, wykraczających często poza ramy kanonu kształcenia ogólnego. Przywrócenie świadomości istnienia wartości wyższych i osobowego wymiaru człowieczeństwa, to wyzwania dla edukacji przełomu wieków. Niezbędna jest dla niej w przygotowaniu nauczycieli – podbudowa humanistyczna (pedagogiczna, filozoficzna), dla poznania świata wartości i zdobywania umiejętności dyskursu o nich z młodzieżą.

Pomocna w odczytaniu świata humanistycznych wartości może być omawiana książka Ireny Wojnar. Teksty zebrane w książce autorka pogrupowała w układzie trzyczęściowym. Kolejne części noszą tytuły: Wartości, Edukacja, Osoby. Część pierwszą otwiera tekst „Jedność i różnorodność pedagogiki zwanej ogólnej”. Przypomina on koncepcję pedagogiki integralnej B. Suchodolskiego, łączącą kształcenie osobowości z przygotowaniem do życia. Ukazuje jej nowy horyzont problemowy i zakorzenienie w idei przewodniej humanizmu. Chronologicznie ostatni tekst tej części to „Humanistyczna pedagogika – w nieprzyjaznym otoczeniu”. Ukazuje on zagrożenia pedagogiki humanistycznej, ale i podkreśla, wciąż trwałą jej wartość i potrzebę odczytywania w nowych kontekstach. Takim kontekstem jest choćby humanistyczny sposób interpretowania ekonomii. Tekst zawiera skrót wypowiedzi prof. Bartoli z Francji, obnażającej mecha-

nizmy systematycznego zubożania niższych grup społeczeństwa, korupcji, co prowadzi do utowarowienia tych zjawisk i działań, które powinny mieć charakter humanistyczny. Dwa zamieszczone w książce referaty wyjaśniają pojęcie pedagogiki kultury, przywracającej ludziom poczucie godności, wrażliwość i umiejętność rozumienia drugiego człowieka.

Druga część zbioru nosi tytuł: Edukacja. Umieszczone w niej teksty przypominają m.in. podstawowe założenia edukacji estetycznej. W zakresie wychowania do sztuki autorka podkreśla wagę problemów:

1. Tożsamości w trzech aspektach: narodowym, regionalnym i globalnym, co stanowi następstwo nowej perspektywy ujmowania świata.
2. Komunikowania i dialogu opartego na rozumieniu wartości kultury.
3. Kreatywności związanej z poczuciem odpowiedzialności za podjęte działania.

Końcowe teksty tej części podejmują problematykę samokształcenia i samowychowania. Dokonują się one dzięki spotkaniu ze sztuką i stanowią wstęp do estetycznej samowiedzy człowieka. Samowiedza jest następstwem procesu rozumienia wyrażającego się osiąganiem wiedzy estetycznej. Tworzenie samego siebie, to droga do samospelnienia, synteza istoty człowieczeństwa.

Część trzecia zawiera opracowania poświęcone czterem wybitnym postaciom humanistycznego myślenia. Herbert Read i Stefan Szuman wnieśli trwałe wkład do teorii wychowania estetycznego. Ich teksty potwierdzały absurdalną, ale i kluczową rolę tego wychowania. Absurdalność ujawnia się w zderzeniu z orientacją kierowaną wymiernością doraźnych sukcesów, kluczowość - w perspektywie obrony wartości wewnętrznych, wrażliwości i wyobraźni. Esej poświęcony Florianowi Znanieckiemu wskazuje na inspirację myślą H. Bergsona, w książce „Ludzie terazniejsi a cywilizacja przyszłości”. Koncepcja humanizmu Znanieckiego dowodzi, że jedyną istniejącą rzeczywistością jest ta, którą tworzy człowiek poprzez kreatywne myślenie. Ostatnie opracowanie poświęcone jest B. Suchodolskiemu. Ostatni okres życia tego wielkiego humanisty nazywa autorka humanizmem tragicznym. Myśliciel śledzący dzieje i wspó-

łczesność wychowania dostrzegając, że cywilizacja będąca podstawą praktyki pedagogicznej okazała się chwiejna. Wywołuje krytyczne oceny. Wychowanie wiąże się z tragiczną wizją życia i śmierci. Kategoria tragizmu jest autentycznie ludzka, jest kategorią nadziei paradoksalnie potwierdzanej przez klęskę, która okazuje się zwycięstwem nad losem. Ten samotny wędrowiec przez świat idei – pojmował życie ludzkie jako wielką wędrówkę, znaczoną odpowiedzialnością za każdą chwilę.

Książka zawiera wypowiedzi stanowiące istotne przypomnienie dla pracowników nauki. Nie można pracy naukowej traktować jako posady. Ważne są w niej stany zaciekawienia i niepokoju, poszukiwanie prawdy i mądrości. Edukacja humanistyczna, przyjmując za bazę aksjologiczną krąg wspólnych wartości, powinna uwrażliwiać na kulturę naszego narodu i uczyć szacunku dla kultur innych. Omawiana publikacja jest godnym polecenia zbiorem poruszającym ważne i złożone problemy współczesnej pedagogiki uwarunkowane sytuacją społeczną. Zasluguje na szerokie rozpropagowanie i powszechne wykorzystanie w środowisku pedagogicznym.